

พุทธธรรมกับการทำงานให้สำเร็จ และมีประสิทธิภาพ

THE BUDDHADHAMMA AND THE SUCCESSFUL AND EFFECTIVE WORK

อานนตรี ประสมสุข¹,

พระครูภาวนาโพธิคุณ² และ จรัส ลีกา³

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น^{1,2,3}

Anontri Prasomsuk¹,

Phrakhru Bhavanabodhikun² and Jaras Leeka³

Mahachulalongkornrajavidyalaya, KhonKaen Campus^{1,2,3}

Corresponding Author, E-mail: prasomsuk@gmail.com

*****

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อนำเสนอถึงพุทธธรรมกับการทำงานให้สำเร็จ และมีประสิทธิภาพ ซึ่งพบว่า อิทธิบาท 4 เป็นหลักพุทธธรรมที่เป็นพื้นฐานความสำเร็จที่มีความสัมพันธ์ต่อเนื่องกันเป็นกระบวนการอย่างมีเหตุผล และเป็นคุณธรรมอันพิเศษที่เกื้อหนุนให้ประสบความสำเร็จในการทำงาน

คำสำคัญ: พุทธธรรม; การทำงาน; ความสำเร็จ; ความมีประสิทธิภาพ

Abstract

This academic article aims to present the Buddhaddhamma and the successful and effective work. It was found that Iddhipada 4 (4 paths of accomplishment) are the basic Buddhist principles for all accomplishments. These four paths are consistently related and

---

* ได้รับบทความ: 17 มีนาคม 2564; แก้ไขบทความ: 24 กันยายน 2564; ตอรับตีพิมพ์: 28 กันยายน 2564

Received: March 17, 2021; Revised: 24 September 2021; Accepted: 28 September 2021

rational process. These are wonderful virtue that supports the success of all works

Keywords: Buddhadhamma; Working; Successful; Effective

บทนำ

การทำงานให้ประสบความสำเร็จ และมีประสิทธิภาพนั้นขึ้นอยู่กับปัจจัยภายใน และปัจจัยภายนอก ปัจจัยภายในได้แก่ศักยภาพในตัวปัจเจกบุคคลส่วนปัจจัยภายนอกนั้นเป็นสิ่งสนับสนุนให้เข้าถึงความสำเร็จ และถือว่าทุกคนมีสิทธิเท่าเทียมกันโดยธรรมชาติที่จะเข้าถึงผลสำเร็จแม้ว่าความสามารถของแต่ละบุคคลจะแตกต่างกัน ทุกคนจะได้รับโอกาสที่เท่าเทียมกันที่จะสร้างผลสำเร็จตามความสามารถของตน และความสามารถนั้นจะเป็นสิ่งดัดแปลงเพิ่มพูนได้จึงควรให้ทุกคนมีโอกาสที่จะพัฒนาความสามารถของตนอย่างดีที่สุด และแม้ว่าผลสำเร็จที่แท้จริงนั้นทุกคนจะต้องทำด้วยตนเอง โดยตระหนักในความรับผิดชอบของตนอย่างเต็มที่ แต่ทุกคนก็เป็นอุปกรณ์ในการช่วยตนเองให้กับคนอื่นได้ ในพระพุทธศาสนามีหลักอัมปมาทธรรม และหลักกัลยาณมิตร เป็นหลักธรรมที่ช่วยสนับสนุนและเป็นข้อที่เน้นหนักในฐานะความรับผิดชอบต่อตนเองกับปัจจัยภายนอกที่จะช่วยเสริมอีกฝ่ายหนึ่งให้สำเร็จไปพร้อม ๆ กัน

หลักพุทธธรรมที่พระพุทธเจ้าทรงสอน และทรงมุ่งหมายนั้นมีลักษณะทั่วไป สรุปได้ 2 ประการ คือ 1) แสดงหลักความจริงสายกลาง ที่เรียกว่า “มัชฌิมนธรรม” หรือเรียกเต็มว่า “มัชฌิมนธรรมเทศนา” ว่าด้วยความจริงตามแนวของเหตุผลบริสุทธิ์ตามกระบวนการของธรรมชาตินำมาแสดงเพื่อประโยชน์ในทางปฏิบัติในชีวิตจริงเท่านั้นไม่ ยังส่งเสริมความพยายามที่จะเข้าถึงสัจธรรมด้วยวิถีถกเถียงสร้างทฤษฎีต่างๆ ขึ้นแล้วยึดมั่นปกป้องทฤษฎีนั้นๆ ด้วยการแก่งความจริงทางปรัชญา 2) แสดงข้อปฏิบัติสายกลาง ที่เรียกว่า “มัชฌิมาปฏิปทา” อันเป็นหลักการครองชีวิตของผู้ฝึกอบรมตนให้เป็นผู้รู้เท่าทันชีวิต ไม่หลงมัวเมา มุ่งผลสำเร็จคือ ความสุข สะอาด สว่าง สงบ เป็นอิสระ ที่สามารถมองเห็นได้ในชีวิตนี้ในทางปฏิบัติความเป็นสายกลางนี้เป็นไปโดยสัมพันธ์กับองค์ประกอบอื่นๆ เช่น สภาพชีวิตของบรรพชิต หรือคฤหัสถ์ เป็นต้น (สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป. อ. ปยุตโต), 2562 : 6)

จากแนวคิดดังกล่าวข้างต้นนี้พบว่า หลักพุทธธรรมจะเป็นปัจจัยเสริมเพื่อให้การทำงานประสบความสำเร็จคนส่วนใหญ่มองว่าการทำงานเป็นเสมือนส่วนหนึ่งที่สำคัญต่อการดำรงชีวิต โดยเฉพาะสถานที่ทำงานจนบางครั้งไม่สามารถแยกออกจากกันได้ซึ่งปัจจุบันในยุคแห่งการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว และต่อเนื่องทางด้านเศรษฐกิจ และสังคม ด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ และการสื่อสารสมัยใหม่ ประเทศไทยมีนโยบายการวางแผนรองรับการพัฒนาเศรษฐกิจ และสังคมแห่งชาติมาโดยตลอด โดยเฉพาะแผนพัฒนาเศรษฐกิจ และสังคมแห่งชาติฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560 - 2564) ยึด “คนเป็นศูนย์กลางการพัฒนา” มุ่งสร้างคุณภาพชีวิต และสุขภาวะที่ดีสำหรับคนไทย พัฒนาคนให้มีความเป็นคนที่สมบูรณ์มีวินัย ใฝ่รู้ มีความรู้ มีทักษะ มีความคิดสร้างสรรค์ มีทัศนคติที่รับผิดชอบต่อสังคม มีจริยธรรม และคุณธรรม (ภัชชลา สุวรรณกุล และคณะ, 2564 : 280-281) นอกจากนี้ความสำเร็จในการทำงานนั้นจะต้องประกอบด้วย 1) มีความ

เชื่อ เชื่อในความสามารถของตน จะทำให้มีพลังในการพัฒนาตนเอง และจะเปิดเผยความสามารถออกมา ก็จะค้นหาวิธีการที่จะทำให้ความเชื่อนั้นเป็นจริง 2) มีเป้าหมายในการทำงานที่ชัดเจน ต้องรู้จักเป้าหมาย หรือดัชนีชี้วัดผลงานและความคาดหวังขององค์กรจากการทำงาน ทั้งในด้านผลลัพธ์ของงาน เช่น คุณภาพงาน ปริมาณงาน และพฤติกรรมที่ต้องการให้พนักงานปฏิบัติ 3) วางแผนการปฏิบัติงาน และปฏิบัติตามอย่างเคร่งครัด โดยการวางแผนงานมีกิจกรรมที่จะต้องทำอะไรบ้าง และจะทำวันไหน งานหลัก งานครอบครัว ต้องบริหารเวลาให้ดีโดยเขียนบันทึกตารางเอาไว้ เพื่อใช้เป็นกำหนดการปฏิบัติงาน ทั้งสัปดาห์ วิธีการนี้เป็นวิธีที่ง่ายแต่มีประสิทธิภาพสูง 4) จัดลำดับงานให้เป็น โดยพิจารณาจากหลักความสำคัญ และเร่งด่วนอย่าทำงานตามใจตัวเอง เพราะไม่สามารถทำงานคนเดียวได้ งานต้องเกี่ยวข้องกับคนอื่นถ้าทำงานช้าหรือผิดพลาดก็จะส่งผลกระทบต่อผู้อื่น และอาจส่งผลเสียต่อภาพรวมขององค์กรได้ 5) พัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง โดยลองเปรียบเทียบการทำงานดูก็ได้ ถ้ามีพนักงานสองคน คนแรกทำงานประจำไม่ขาดตกบกพร่องเลย ส่วนคนที่สองก็ทำงานดีเหมือนกัน แต่เขายังสามารถที่จะเสนอแนะแนวทางการปรับปรุงการปฏิบัติงานให้สะดวกรวดเร็ว และช่วยองค์กรประหยัดอีกด้วย 6) ทำงานเกินเงินเดือน โดยไม่ควรไปคิดว่า เงินเดือนแค่นี้ ก็ทำแค่นี้ เอาไว้ให้คนเงินเดือนมากๆ เขาก็ทำแล้วกัน หากคิดแบบนี้ก็ถือว่าเป็นการคิดผิด (ทองพันชั่ง พงษ์วารินทร์, 2564) ดังนั้นเพื่อเสริมสมรรถนะของการทำงาน ให้ประสบความสำเร็จจำเป็นต้องนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนามาร่วมเป็นแรงขับเคลื่อนเพื่อการเข้าถึงความสำเร็จได้เร็วขึ้น

หลักพุทธธรรมเพื่อเสริมสร้างการทำงานให้สำเร็จ และมีประสิทธิภาพนั้นประกอบด้วยคุณธรรม 4 ประการที่เป็นฐานนำไปสู่ความสำเร็จ ดังนี้ 1) ฉันทะ ความพอใจ ความพึงใจที่จะกระทำกิจใด ๆ เพื่อให้ได้รับผลสำเร็จตามปรารถนา 2) วิริยะ ความเพียร คือ มีความขยันหมั่นเพียรที่จะกระทำกิจใด ๆ ที่ได้ตั้งปรารถนาไว้แล้ว และได้มีความพอใจพึงใจ กระทำแล้วให้สำเร็จลุล่วงตามปรารถนา 3) จิตตะ จิตจดจ่อ คือ มีสติ มีสมาธิ ในการที่จะกระทำกิจใด ๆ ที่ตั้งปรารถนาไว้แล้วได้มีความพอใจพึงใจก่อกิจกรรมนั้นแล้ว ได้ใช้ความเพียรพยายามแล้วก็ต้องใช้กำลังใจ กำลังความคิด กำลังสติปัญญา และสมาธิ ไม่หันเหไปทางอื่น การกระทำกิจนั้นๆ ให้สำเร็จลุล่วงไปตามปรารถนา 4) วิมังสา ความไตร่ตรอง ทดสอบ ทดลอง พินิจพิจารณา เมื่อกระทำสิ่งใดๆ แล้วย่อมประสบปัญหาใหญ่บ้างเล็กบ้างก็ต้องใช้การใคร่ครวญพิจารณาถึงปัญหาต่าง ๆ เหล่านั้นด้วยอุบายปัญญา ตั้งข้อสมมติฐานเป็นเหตุ เพื่อที่จะหาปัจจัยองค์ประกอบในสิ่งที่ตนรู้มาเป็นข้อเปรียบเทียบเชิงกระทบ เพื่อที่จะสามารถแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นได้ และทำการทดสอบทดลอง สามารถให้ผลได้จริงตามที่ตั้งข้อสมมติหรือไม่ กระทำซ้ำแล้วซ้ำอีกจนมีความแน่ใจ จนสามารถประสบกับความสำเร็จได้ตามปรารถนาตั้งใจ (ภัชลดา สุวรรณนวล และคณะ, 2564 : 289)

จากปัญหาที่นำเสนอมานี้พบว่า การทำงานให้สำเร็จ และมีประสิทธิภาพจะต้องมีการนำเอาหลักพุทธธรรมได้แก่หลักอิทธิบาทธรรมทั้ง 4 ประการ ดังกล่าวมาแล้วมาร่วมในการดำเนินกิจกรรมทุก ๆ

ขั้นตอนจึงจะนำไปสู่ความมีประสิทธิภาพ และความสำเร็จของงานที่ตนทำ ดังนั้น ผู้เขียนจึงมีความประสงค์จะนำเสนอบทความนี้เพื่อเป็นแนวทาง และวิธีปฏิบัติที่ดีในการทำงานที่จะนำบุคคลและองค์กรไปสู่ความสำเร็จของการทำงานในทุก ๆ มิติ โดยมีประเด็นที่จะนำเสนอ ดังนี้

แนวคิดการทำงานให้สำเร็จ และมีประสิทธิภาพ

ในยุคโลกาภิวัตน์นี้ เชื่อกันว่า “คน” หรือ “ทรัพยากรมนุษย์” เป็นกุญแจไขสู่ความสำเร็จขององค์กร ซึ่งหากประเทศไทยมีทรัพยากรมนุษย์ที่มีศักยภาพ คุณภาพ และจริยธรรมที่สูง ก็คงก้าวเข้าไปแข่งขันในโลกไร้พรมแดน (Globalization) ได้อย่างไม่ยากเย็นนัก (สุภาพร พิศาลบุตร และ ยงยุทธ์ เกษสาคร, 2545) และในการบริหารทรัพยากรมนุษย์ในองค์กร จึงไม่เพียงแต่ให้ความสำคัญกับขั้นตอนการสรรหา และคัดเลือกบุคคลให้เข้ามาทำงาน ตลอดจนมีการสลับสับเปลี่ยน โอนย้าย เลื่อนขั้นตำแหน่งบุคคลเหล่านั้น จะต้องคำนึงถึงความเหมาะสมสอดคล้องกับความสามารถของเขา ดังคำที่ว่า จัดคนให้เหมาะสมกับงาน (Put the right man in the right job) และยังต้องให้ความสำคัญกับการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในองค์กร เพื่อให้เป็นบุคคลที่มีคุณภาพ เป็นผู้ที่มีความสามารถพัฒนาตนเอง พัฒนางาน และพัฒนาองค์กรให้มีความเจริญก้าวหน้ารองรับการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง เทคโนโลยี และกระแสการค้าโลกได้อย่างทันทั่วทั้งที่ การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ จึงเป็นการลงทุนที่คุ้มค่ากับการพัฒนาความมั่นคงขององค์กรในอนาคต (จุฑามณี ตระกูลมุกดา, 2544) และนอกจากนี้การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ยังเป็นการเพิ่มพูนทักษะ ความรู้ความสามารถ ตลอดจนการอุทิศตัว บุคลิกภาพ การปรับตัว และการคิดริเริ่มของบุคคลในองค์กรผ่านกระบวนการของการศึกษา การฝึกอบรม และการพัฒนา ซึ่งองค์กรเป็นผู้จัดดำเนินการให้ หรือโดยบุคลากรดำเนินการเอง เพื่อให้เกิดการพัฒนาทางด้านความคิด ความรู้ จิตใจ บุคลิกภาพ และการทำงาน เมื่อได้รับการพัฒนาแล้ว สามารถวัดผลงานหรือความประพฤติของบุคลากรในองค์กรได้ว่าการเปลี่ยนแปลงไปในทิศทางที่องค์กรต้องการหรือไม่ (อรุณ รักธรรม, 2537) และเมื่อก้าวเข้าสู่โลกของการทำงาน เราควรตั้งเป้าหมายของชีวิตเตรียมไว้ว่าภายในกี่ปีจะขึ้นไปอยู่ในจุดใด ตำแหน่งใด เพราะการมีเป้าหมายจะทำให้เรากำหนดทิศทางการทำงาน การปฏิบัติตัวของเราเพื่อให้ไปถึงจุดนั้นได้ในเวลาที่กำหนด ผู้ที่ประสบความสำเร็จในการทำงาน มักพูดแนะนำอยู่เสมอถึงวิธีการที่พวกเขาปฏิบัติตัว ซึ่งเป็นประโยชน์ต่อคนทำงานมาแล้วหลายต่อหลายรุ่น โดยมีวิธีการดังนี้

- 1) มีความสุขกับงานที่ทำ เมื่อเราทำงานด้วยความสนุก คุณจะมีแรงขับในการพยายามที่จะทำงานให้ได้ดีที่สุด และประสบความสำเร็จ
- 2) มีความใส่ใจในงาน เป็นคนที่มีความมุ่งมั่นสู่ความสำเร็จด้วยความเพียรพยายาม และด้วยความเพียรพยายามนี้จะนำพาเราไปสู่ความสำเร็จในที่สุด

- 3) มีความเชื่อมั่นในตนเองต้องมีอยู่เสมอ เพราะจะทำให้เรากล้าคิดกล้าทำ ซึ่งจะทำให้เราได้เปรียบกว่าคนอื่น ๆ ที่มักทำตัวเป็นผู้ตามที่ดี ชอบทำตามที่คนอื่นคิด มากกว่าชอบแสดงความคิดเห็น
- 4) มีความคิดสร้างสรรค์ สิ่งประดิษฐ์หรือนวัตกรรมใหม่ ๆ เกิดขึ้นได้จากความคิดสร้างสรรค์ ถ้าเราเป็นนักคิดรับรองได้ว่า เราจะเป็นที่ต้องการของทุกองค์กรอย่างแน่นอน แม้ว่าวันนี้สิ่งที่คิดอาจจะยังไม่ประสบความสำเร็จ แต่ถ้าเรายังไม่หยุดคิด ต้องมีสักวันที่มีมันจะต้องประสบความสำเร็จ
- 5) มีการยอมรับในความคิดต่าง เพราะในหน่วยงานจะความหลากหลายทางสังคมที่มาอยู่รวมกันในสังคมใหม่ สิ่งที่ต้องการคือการปรับตัวได้รวดเร็ว เราอาจต้องเพิ่ม หรือลดพฤติกรรม หรือนิสัยบางอย่าง เพื่อให้เข้ากับสังคมในที่ทำงานให้ได้อย่างรวดเร็ว
- 6) มีความคิดบวก คนที่คิดบวกจะแสดงท่าทีในทางบวกไม่ย่อท้อต่ออุปสรรค มีมนุษยสัมพันธ์เป็นที่รักและชื่นชมของคนรอบข้าง
- 7) มีระเบียบวินัย เป็นสิ่งที่ทุกคนถูกสอนมาตั้งแต่เล็ก ๆ อยู่แล้วในการทำงานก็เช่นกัน ต้องมาทำงานตรงเวลา ส่งงานตรงเวลา ปฏิบัติตามกฎของหน่วยงานอย่างเคร่งครัด
- 8) มีความซื่อสัตย์ และช่วยเหลือผู้อื่นให้ประสบความสำเร็จ คนดี มีน้ำใจ อยู่ที่ไหนก็มีแต่คนรักเอ็นดู และคอยสนับสนุน ให้ก้าวหน้าในหน้าที่การงาน
- 9) มีความกล้าหาญที่จะเสี่ยง เพราะการทำงานไม่มีงานใดราบรื่นไปเสียทุกงาน เมื่อพบเจอกับอุปสรรค ต้องมีความกล้าพอที่จะเสี่ยง เพื่อก้าวข้ามพ้นอุปสรรคไปให้ได้
- 10) มีความสามารถในการสื่อสารได้อย่างมีประสิทธิภาพ ควรมีการพัฒนาการติดต่อสื่อสารกับผู้อื่นอยู่เสมอ เพื่อให้เป็นการถ่ายทอดสื่อสารแนวคิดใหม่ๆ แก่เพื่อนร่วมงาน และเป็นการเข้าถึงทุกคนได้ถูกต้องและแม่นยำ (บริษัท จัดหางาน จ๊อบส์ ดีบี (ประเทศไทย) จำกัด., 2557)

หลักพุทธธรรมที่นำไปสู่ความสำเร็จ และมีประสิทธิภาพ

ในโลกของการทำงานคนรุ่นใหม่ที่มีความมุ่งมั่นเพื่อความก้าวหน้าในหน้าที่การงานมุ่งไปสู่ประตูแห่งความสำเร็จ และมีประสิทธิภาพ ซึ่งมีทฤษฎีแห่งความสำเร็จมากมายที่ถูกนำมาใช้เป็นวิธีการและหนทางเจริญก้าวหน้า แต่วิธีการดังกล่าวมานี้อาจมีความเหมาะสมในระดับปัจเจกบุคคล และเป็นเพียงหน่วยงานเท่านั้นที่บรรลุถึงเป้าหมายแห่งความสำเร็จ และมีประสิทธิภาพเท่านั้น หลักพุทธธรรมที่ถูกนำมาใช้ในการทำงานเพื่อไปสู่ความสำเร็จ และมีประสิทธิภาพในการทำงาน และยิ่งถือว่าเป็นทฤษฎีที่นำไปสู่ความสำเร็จ และมีประสิทธิภาพและยั่งยืน ได้แก่ อิทธิบาท 4 (Path of accomplishment ; basis for success) คุณเครื่องให้ถึงความสำเร็จ, คุณธรรมที่นำไปสู่ความสำเร็จแห่งผลที่มุ่งหมาย โดยมีประเด็นที่จะนำเสนอ ดังนี้

1. ความหมายของอิทธิบาท 4

อิทธิบาทธรรม 4 ประการ เป็นหลักธรรมที่สำคัญในพระพุทธศาสนา ได้มีนักปราชญ์ให้ความหมายของอิทธิบาทไว้ ดังนี้

พุทธทาสภิกขุ ได้ให้ความหมายไว้ว่า อิทธิบาท แยกเป็น “อิทธิ” แปลว่า ความสำเร็จ “บาท” แปลว่า ฐาน เจริญ ดังนั้น อิทธิบาท จึงแปลว่า รากฐานแห่งความสำเร็จ ซึ่งมี 4 อย่าง คือ ฉันทะ วิริยะ จิตตะ วิมังสา (พุทธทาสภิกขุ, 2537 : 90)

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต) ได้เขียนเกี่ยวกับอิทธิบาท 4 สรุปได้ว่า หลักธรรมที่ไม่เคยล้ำสมัย หรือหลักธรรมอันเป็นหลักแห่งความสำเร็จ หรือทางแห่งความสำเร็จ 4 ประการ ที่ในปัจจุบัน แม้เราจะหลงลืมกันไปบ้างว่า คืออะไร แต่ถ้าหากได้ย้อนรำลึกกันบ้างว่า มีอะไร และคืออะไรจะเห็นได้ว่า หลักธรรมอายุ 2 พันกว่าปีนี้ ไม่มีใครว่าใดที่จะเรียกว่าล้ำสมัย 1) ฉันทะ เพราะเหตุว่าทรงรักสิ่งที่ทรงทำ จึงได้ทำสิ่งที่ทำอยู่ในขณะนี้ 2) วิริยะ คือความพากเพียร ความพยายามไม่ย่อท้อ 3) จิตตะ คือความเอาพระทัยจดจ่อในสิ่งที่ทรงทำเพราะฉะนั้นท่านจึงทำได้ 4) วิมังสา ทำงานแล้วไม่ทิ้งคอยตรวจสอบ ทบทวน ไตร่ตรอง พิจารณา (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), 2545 : 40)

พระเทพดิลก (ระแบบ ฐิตญาโน) ได้กล่าวถึงความหมายของอิทธิบาท 4 ไว้ดังนี้ อิทธิบาท 4 คือ คุณธรรมที่จะนำผู้ประพฤติปฏิบัติให้ประสบความสำเร็จในสิ่งที่ตนประสงค์ซึ่งต้องไม่เหลือวิสัยคือสิ่งที่ตนประสงค์นั้นต้องอยู่ในวิสัยที่อาจใช้ความเพียรพยายามทำให้เกิดขึ้นได้มิใช่เป็นความเพ้อฝันที่ไม่มีโอกาสประสบความสำเร็จคุณธรรมกลุ่มนี้เรียกว่า อิทธิบาท 4 (พระเทพดิลก (ระแบบ ฐิตญาโน), 2548 : 166) พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต) ได้กล่าวความหมายของหลักอิทธิบาท 4 ไว้ดังนี้ อิทธิบาท 4 คือ ใช้คุณธรรมนำทางสู่ความสำเร็จที่ตนประสงค์ต้องมีความพึงพอใจมีความเพียรมีสมาธิจึงทำให้เกิดปัญญา และหัวใจของการบริหารเชิงพุทธที่สำคัญที่สุด คือ พรหมวิหาร 4 ต้องมีทั้งเมตตา กรุณา ให้ความช่วยเหลือสั่งสอนผู้น้อยให้เรียนรู้ที่จะอยู่ด้วยตนเอง มีมุทิตา ปลอ่ยให้เขาเติบโตได้ไม่เข้าแทรกแซง และอุเบกขา รู้จักความพอดีปล่อยวางฝึกจิตใจพอเพียงในสิ่งที่มีที่เป็นนี้คือหลักธรรมประจำใจที่จะช่วยให้เราดำรงชีวิตและบริหารงานได้อย่างที่ประเสริฐและบริสุทธิ์ (พระเมธีธรรมาภรณ์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), 2539 : 10)

2. ความสำคัญของอิทธิบาท 4

ความสำคัญของอิทธิบาท 4 ว่า มีความสำคัญต่อการเรียนการสอนเป็นอย่างมาก เพราะถ้าขาดหลักอิทธิบาทธรรม 4 แล้ว ย่อมทำให้บุคคลนั้นไม่ประสบความสำเร็จในการเรียน เพราะอิทธิบาทธรรม 4 จะทำให้บุคคลที่นำไปปฏิบัตินั้น เกิดสร้างความสำเร็จในหน้าที่การงานของตน พร้อมทั้งมีความขยันหมั่นเพียรเอาใจใส่ในหน้าที่ของตน และกลับมาทบทวนไตร่ตรองหาข้อผิดพลาดที่เกิดขึ้น แล้วจึงนำข้อผิดพลาดนั้นไปแก้ไขให้ดียิ่งขึ้นไป

พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต) ให้ความสำคัญของหลักอิทธิบาท 4 ว่า อิทธิบาท 4 นี้ มีความสำคัญต่อการเรียนรู้และเป็นปัจจัยสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน ความพอใจอย่างเดียวก็ไม่สามารถสร้างผลแห่งความสำเร็จของการเรียนรู้ ผู้เรียนต้องมีความพอใจแล้วพยายามชวนหาความรู้บ่อย ๆ โดยไม่เลิกกลางคัน มีความเพียร พิจารณาหาข้อบกพร่องในการเรียน แล้วปฏิบัติสิ่งที่เกื้อกูลต่อการเรียน ลด ละเลิก สิ่งที่ไม่เกื้อกูลต่อการเรียน เพื่อให้ประสบความสำเร็จในการศึกษาเล่าเรียนของตน (พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), 2542 : 190)

พระเมธีธรรมภรณ์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต) กล่าวว่า อิทธิบาท 4 นอกจากจะเป็นคุณธรรมที่นำไปสู่ความสำเร็จในงานที่ทำแล้ว อิทธิบาทยังเป็นอายุวัฒนธรรมคือ ธรรมเป็นเหตุให้คนมีอายุยืนยาวอีกด้วย ดังที่มีพุทธดำรัสรับรองไว้ในมหาปริณิพพานสูตรว่า “ยสฺส กสฺสจฺจ อานนฺท จตฺตารโ อธิธิปาทา” เป็นต้น แปลความว่า “อานนทฺ อิทธิบาท 4 บุคคลใดเจริญ ทำให้มาก ทำให้เป็นดุจยาน ทำให้เป็นพื้นฐานตั้งไว้ อบรม เริ่มไว้ดีแล้ว บุคคลนั้นเมื่อปรารถนาที่พึงดำรงชีวิตอยู่ตลอดกัปหรือเกินกว่ากัป” พระอรุณกถาจารย์อธิบายว่า การเจริญอิทธิบาททำให้คนมีชีวิตอยู่ตลอดอายุกัป หมายถึง มีชีวิตอยู่ได้จนครบเกณฑ์อายุขัยประมาณได้ 100 ปีหรือมากกว่านั้น (พระเมธีธรรมภรณ์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), 2539 : 10)

ปิ่น มุฑกันต์ พ.อ., ปัญหาหรืออุปสรรคที่จะขัดขวางให้การทำงานนั้นล้มเหลวหรือไม่ประสบความสำเร็จมีหลายทาง คือ เกิดจากตัวเองก็มี เกิดจากการเหตุการณ์แวดล้อมก็มี เกิดจากเนื้องานที่ทำนั้นเองก็มี แต่อุปสรรคที่สำคัญอย่างยิ่งที่เกิดจากตัวเราที่ทำงานให้ล้มเหลวมี 4 อย่าง คือ ความเบื่อหน่าย ความเกียจคร้านความทอดธุระความโง่เขลาดังนั้นพระพุทธเจ้าจึงสอนวิธีการทำงานไว้มี 4 ข้อ เรียกว่า อิทธิบาท แปลว่าทางแห่งความสำเร็จ คือฉันทะ ความพอใจ วิริยะ ความเพียรจิตตะ ความใส่ใจ วิมังสา ความคิดค้น ถ้ามีอิทธิบาท 4 นี้ครบแล้ว ย่อมบรรลุถึงความสำเร็จได้สมประสงค์หากสิ่งนั้นไม่เหลือวิสัย (ปิ่น มุฑกันต์ พ.อ., 2539 : 10)

3. องค์ประกอบของอิทธิบาท 4

อิทธิบาทธรรมเป็นหลักธรรมที่นำไปสู่ความสำเร็จนี้มาจาก คำว่า อิทธิ หมายถึง ความสำเร็จ ความสัมฤทธิ์ การสำเร็จ การสำเร็จด้วยดี การได้ การได้จำเพาะ การถึงสมบัติ การสัมผัส การประจักษ์แจ้ง การบำเพ็ญให้ถึงพร้อมซึ่งธรรมเหล่านั้น (ส.ม.19/1175-6/355) ดังข้อความในพระบาลีว่า

“ภิกษุทั้งหลาย อิทธิเป็นไฉน กล่าวคือ ภิกษุในธรรมวินัยนี้ย่อมประกอบฤทธิ์ต่าง ๆ ได้มากมายหลายอย่าง คนเดียวเป็นหลายคนก็ได้หลายคนเป็นคนเดียวก็ได้ทำให้ปรากฏก็ได้ทำให้หายไปก็ได้ทะลุฝา กำแพง ภูเขา ไปได้ไม่ติดขัดเหมือนไปในที่ว่างก็ได้ผุดขึ้นต่ำลงแม้ในแผ่นดินเหมือนในน้ำก็ได้เดินบนน้ำไม่แตกเหมือนเดินบนดินก็ได้เหาะไปในอากาศเหมือนนกก็ได้ใช้มือจับต้องลูบลำดวงจันทร์ ดวงอาทิตย์ ซึ่งมีกำลังฤทธิ์เดชมากมายถึงเพียงนี้ก็ได้ใช้อำนาจทางกายถึงพรหมโลกก็ได้นี้เรียกว่า อิทธิ” “ภิกษุทั้งหลาย อิทธิบาทเป็นไฉน? มรรคาใด ปฏิปทาใด ย่อมเป็นไปเพื่อการได้อิทธิเพื่อประสออิทธิ, มรรคา ปฏิปทานี้

เรียกว่า อธิบาท “อธิบาทภาวนา (การเจริญอธิบาท) เป็นไฉน ภิกษุในธรรมวินัยนี้ย่อมเจริญอธิบาทที่ประกอบด้วยฉันทสมาธิ และปธานสังขาร ย่อมเจริญอธิบาทที่ประกอบด้วยวิริยสมาธิ และปธานสังขาร ย่อมเจริญอธิบาทที่ประกอบด้วยจิตตสมาธิ และปธานสังขาร ย่อมเจริญอธิบาทที่ประกอบด้วยวิมังสาสมาธิและปธานสังขาร, นี้เรียกว่า อธิบาทภาวนา” เป็นต้น (ส.ม.19/1150-3/343-6) อธิบาท 4 มีดังนี้

1. ฉันทะ หมายถึง ความพอใจ คือ ความต้องการที่จะทำ ใฝ่ใจรักจะทำสิ่งนั้นอยู่เสมอ และปรารถนาจะทำให้ได้ผลดีสิ่งๆ ขึ้นไป ได้แก่ความมีใจรักในสิ่งที่ทำ และพอใจใฝ่รักในจุดหมายของสิ่งที่ทำนั้น อยากทำสิ่งนั้น ๆ ให้สำเร็จ อยากให้งานนั้นหรือสิ่งนั้นบรรลุถึงจุดหมาย พุดง่าย ๆ ว่า รักงาน และรักจุดหมายของงาน พุดให้ลึกกลงไปในทางธรรมว่า ความรักใคร่ใฝ่ใจปรารถนาต่อภาวะดีงามเต็มเปี่ยมสมบูรณ์ซึ่งเป็นจุดหมายของสิ่งที่กระทำ หรือซึ่งจะเข้าถึงได้ด้วยวิธีการกระทำนั้น อยากให้สิ่งนั้น ๆ เข้าถึงหรือดำรงอยู่ในภาวะที่ดีที่งดงามที่ประณีต ที่สมบูรณ์ที่สุดของมัน หรืออยากให้ภาวะดีงามเต็มเปี่ยมสมบูรณ์ของสิ่งนั้นๆ ของงานนั้น เกิดมีเป็นจริงขึ้น อยากทำให้สำเร็จผลตามจุดหมายที่ตั้งมานั้น

2. วิริยะ หมายถึง ความเพียร คือ ขยันหมั่นประกอบสิ่งนั้นด้วยความพยายาม เข้มแข็ง อดทน เอาธุระไม่ทอดถอย เป็นความอาจหาญ แกล้วกล้า บากบั่น ก้าวไป ใจสู้ไม่ย่อท้อ ไม่หวั่นกลัวต่อ อุปสรรคและความยากลำบาก เมื่อคนรู้ว่าสิ่งใดมีคุณค่าควรแก่การบรรลุถึง ถ้าวิริยะเกิดขึ้นแก่เขาแล้ว แม้ได้ยินว่าจุดหมายนั้นจะลุล่วงได้ยากนัก มีอุปสรรคมาก หรืออาจใช้เวลายาวนานเท่านั้นปีเท่านั้นเดือน เขาก็ไม่ทอดถอย กลับเห็นเป็นสิ่งที่ท้าทายที่จะเอาชนะให้ได้ทำให้สำเร็จ

3. จิตตะ หมายถึง ความคิด คือ ตั้งจิตรับรู้ในสิ่งที่ทำและสิ่งนั้นด้วยความคิด เอาจิตฝึกใฝ่ไม่ปล่อยใจให้ฟุ้งซ่านเลื่อนลอยไป เป็นความมีจิตผูกพัน จดจ่อ ฝ่าคิดเรื่องนั้น ใจอยู่กับงานนั้น ไม่ปล่อย ไม่ห่างไปไหน ถ้าจิตตะเป็นไปอย่างแรงกล้าในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง หรืองานอย่างใดอย่างหนึ่ง คนผู้นั้นจะไม่สนใจไม่รู้เรื่องอื่น ๆ ใครจะพูดอะไรเรื่องอื่น ๆ ไม่สนใจ แต่ถ้าพูดเรื่องนั้น งานนั้น จะสนใจเป็นพิเศษทันทีบางที่จัดทำเรื่องนั้น งานนั้น ขลุกข่วนอยู่ได้ทั้งวันทั้งคืน ไม่เอาใจใส่ร่างกาย การแต่งเนื้อแต่งตัว อะไรจะเกิดขึ้นก็ไม่สนใจ เรื่องอื่นเกิดขึ้นใกล้ ๆ บางทีก็ไม่รู้ทำจนลืมวันลืมคืน ลืมกินลืมนอน

4. วิมังสา หมายถึง ความไตร่ตรอง หรือ ทดลอง คือ หมั่นใช้ปัญญาพิจารณาใคร่ครวญตรวจตราหาเหตุผลและตรวจสอบข้อยิ่งหย่อนในสิ่งที่ทำนั้น มีการวางแผน วัดผล คิดค้นวิธีแก้ไขปรับปรุง เป็นต้น เป็นการใช้ปัญญาพิจารณาหมั่นใคร่ครวญตรวจตราหาเหตุผล และตรวจสอบข้อยิ่งหย่อน เกินเลย บกพร่องหรือขัดข้อง เป็นต้น ในกิจที่ทำรู้จักทดลอง และคิดค้นหาทางแก้ไขปรับปรุงอยู่เสมอ (สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป. อ. ปยุตฺโต), 2562 : 831-834)

อธิบาทธรรมทั้ง 4 อย่างนี้ เป็นหลักธรรมที่มีความสัมพันธ์ต่อเนื่องกัน และเป็นเหตุเป็นผลเกี่ยวพันซึ่งกันและกันในลักษณะของกระบวนการ เช่น เมื่อมีฉันทะ ความยินดีความรักในงาน ย่อมทำให้เกิดวิริยะ ความเพียรความพยายามในงานที่ตนรับผิดชอบ เมื่อมีความเพียรจึงเกิด จิตตะ มีความฝึกใฝ่

ความสนใจหรือเอาใจใส่ต่องานไม่ทอดทิ้งงาน เมื่อฝึกฝนใฝ่ใจย่อมมีวิมังสา สอดส่องหรือพิจารณาผลดีและผลเสียที่เกิดกับงานของตนแล้วหาวิธีการปรับปรุงแก้ไขอย่างมีเหตุมีผล อธิบาทจึงเป็นคุณอันพิเศษที่เกื้อหนุนให้ประสบความสำเร็จในกิจหรืองานต่าง ๆ จึงได้ชื่อว่า เป็นพื้นฐานแห่งความสำเร็จ

ทัศนะของผู้เขียนบทความ

หลักอธิบาท 4 เป็นหลักพุทธธรรมที่ถูกนำมาใช้กับการทำงานให้บรรลุถึงสำเร็จ และมีประสิทธิภาพ เป็นหลักธรรมที่มีความสัมพันธ์ต่อเนื่องกันเป็นกระบวนการ และเป็นเหตุเป็นผลเกื้อหนุนซึ่งกันและกัน เช่น เมื่อมีฉันทะ ความยินดีความรักในงาน และมีความสุขในการทำงานไม่ทอดทิ้งงาน ให้เป็นภาระของคนอื่น จะทำให้เกิดวิริยะ ความเพียรพยายามในการทำงานแม้จะยากลำบากอย่างไรก็จะอดทน และแก้ไขอย่างมีสติ เมื่อมีความเพียรเกิดขึ้น ก็จะเกิด จิตตะ มีความฝึกฝน ความสนใจหรือเอาใจใส่ต่องานที่ตนรับผิดชอบอย่างดีที่สุด เมื่อมีใจฝึกฝนใฝ่ใจแล้วย่อมมีวิมังสา สอดส่อง หรือพิจารณาในสิ่งที่จะทำนั้นอย่างมีเหตุมีผลอย่างผู้มีปัญญา อธิบาทจึงเป็นคุณอันพิเศษที่เกื้อหนุนให้ประสบความสำเร็จในกิจหรืองานต่าง ๆ จึงได้ชื่อว่า เป็นพื้นฐานเครื่องแห่งความสำเร็จ ประกอบด้วย

1. ฉันทะ มีความยินดีในการทำงานเพื่อนำไปสู่ความสำเร็จ จะต้องฝึกจิตให้มีทัศนะที่ดีต่องานที่ตนทำว่างานที่ตนทำนั้นจะสร้างอนาคตที่ดีต่อตนเองและครอบครัว จึงมีใจใฝ่ในการจะทำเพื่อเป็นเหตุปัจจัยในการบรรลุถึงเป้าหมายแห่งความสำเร็จนั้น นอกจากนี้จะต้องมีการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมและทัศนคติที่ดีต่อการทำงานด้วยการดูแลสุขภาพทางกายและใจของตนให้มีความสมบูรณ์แข็งแรง เพราะถ้ามีสุขภาพกายใจดีจะส่งผลออกมาเป็นคุณภาพของงานเป็นตัวชี้วัด ดังนั้นผู้ปรารถนาในความความสำเร็จจะต้องมีจิตใจผูกติดอยู่กับงานที่ทำโดยไม่ดูถูกงานที่ตนเองกระทำว่าด้อยค่าหรือต่ำต้อยกว่างานของบุคคลอื่น ต้องมีสติเตือนตัวเองอยู่เสมอว่า ฉันทะต้องการทำสิ่งนี้ให้ได้ หรือมีสิ่งที่ดีที่ต้องการจะทำแล้วต้องมีใจรักที่จะทำด้วย แล้วทำสิ่งนั้นจนไม่มีช่องว่าง ไม่เปิดช่องให้แก่ความท้อ ความกังวล ความกลัว คนที่เขาอยู่อยู่กับงาน และงานนั้นเขาพอใจรัก เขาเห็นว่าดีงามมีคุณค่า และทำงานกระทั่งไม่ห่วงกังวลอะไร ในใจไม่มีช่องให้แก่เรื่องยุ่งวุ่นวายรำคาญใจ จะเป็นเคล็ดลับที่ทำให้บรรลุถึงสำเร็จ และมีประสิทธิภาพ อย่าปล่อยให้ความรู้สึกลด้อยค่า การดูถูกตัวเองว่าไร้ค่า เกิดกับตัวเองและรบกวนจิตใจซึ่งสิ่งเหล่านั้นมันจะเข้ามาบั่นทอนพลังแห่งความสำเร็จของตน ชีวิตก็จะมีพลังขึ้นมาทันที ซึ่งเรียกว่า การบรรลุถึงความสำเร็จ และมีประสิทธิภาพ ที่เกิดจากฉันทะ

2. วิริยะ เป็นผลที่เกิดจากการมีฉันทะคือความพอใจในการเป็นผู้ที่จะบรรลุถึงสำเร็จ และมีประสิทธิภาพ เมื่อพอใจในงานทำแล้ว ก็ทำให้มีกำลังใจที่เข้มแข็ง แก่แล้วกล้า ใจสู้ กล้าเผชิญความยากลำบาก และอุปสรรค เห็นว่าสิ่งนั้นๆ ทำหาย พยายามจะทำ เพียรพยายามที่จะเอาชนะและแก้ไขปัญหาต่างๆ ในงาน ด้วยมีความตั้งใจในการทำให้สำเร็จให้ได้ มีความกล้าหาญที่จะทำในกิจกรรมต่าง ๆ ที่จะเป็น

ปัจจัยเกื้อหนุนต่อความสำเร็จอย่างมีประสิทธิภาพ เช่น การมั่นตรวจสอบ และทำความเข้าใจในเนื้องานที่ตนเองรับผิดชอบ ด้วยการดูแลและควบคุมอารมณ์ของตนไม่ให้เกิดภาวะแห่งการดูถูกตัวเองและเพื่อนร่วมงาน ต้องมีความพยายามในการเรียนรู้ในสิ่งใหม่และหาวิธีการใหม่มาใช้ในงานที่ตนเองทำรวมถึงการให้ความเกื้อหนุนและดูแลเพื่อนร่วมงานด้วยความรักโดยถือคติที่ว่า ทุกคนในองค์กรเป็นผู้มีความสำคัญในการทำงาน ต้องมีการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมแบบเดิม ๆ ที่เคยกระทำมา ด้วยการทบทวนวิธีการทำงานที่ผ่านมาด้วยการเปรียบเทียบ และหาวิธีทางที่ดีเพื่อนำมาปรับปรุงการทำงานอย่างสม่ำเสมอ อาจเป็นการฝึกความรู้สึกแต่เมื่อมีความตั้งใจในการความสำเร็จของงานแล้วจะต้องฝึกทำให้ได้จนเป็นปกตินิสัยด้วยการเพียรละเพียรเล็กเพียรรักษา และเพียรในการทำให้นั้นเจริญงอกงามขึ้นเรื่อย ๆ อย่างไม่ย่อท้อ จะทำให้เกิดพลังที่ได้จากวิริยะ

3. จิตตะ เป็นผลที่ส่งต่อมาจากวิริยะที่เป็นปัจจัยเกื้อหนุนให้เกิดตัวจิตตะคือมีความฝึกฝนความสนใจหรือเอาใจใส่ต่อคุณภาพของงานด้วยการมั่นฝึกฝนใส่ใจในการอุทิศตนให้กับงาน ด้วยถือคติว่างานคือชีวิต ชีวิตคืองาน ที่จะนำไปสู่ความสำเร็จอย่างมีประสิทธิภาพ ด้วยความเป็นผู้มีใจมุ่งมั่นจดจ่ออยู่กับงานที่ตนทำ เพราะเมื่อใจจดจ่อ มุ่งอยู่กับงานจะทำให้ใจฟุ้งซ่านในเรื่องต่าง ๆ ที่ขัดหูขัดตากระทบใจหรือผ่านเข้ามา เพราะใจอยู่กับเรื่องที่คิดจะทำนั้น ก็ไม่มีเรื่องรบกวนรำคาญใจ ทำให้จิตสงบมั่นคงเป็นสมาธิ เพราะการคิดฟุ้งซ่านรำคาญด้วยอารมณ์โลก โกรธ หลง ที่เกิดจากการกระทำของบุคคลรอบข้างจะเป็นสิ่งบั่นทอนสภาพจิตใจให้เสื่อมลง เมื่อจิตใจเสื่อมสภาพลงเพราะถูกกิเลสมารบกวนจะส่งผลกระทบต่อประสิทธิภาพของงานและเพื่อนร่วมงานทันที พลังแห่งความสำเร็จนี้เป็นผลที่เกิดจากกระบวนการของจิตตะ

4. วิมังสา เป็นผลที่ส่งมาจากพลังของจิตตะที่มีจิตคอยสอดส่องหรือพิจารณาในงานที่ตนทำด้วยการทบทวนถึงข้อดีข้อเสียที่เกิดขึ้นแล้วนำมาปรับปรุงให้ดียิ่งๆ ขึ้น อย่างมีเหตุมีผล มั่นตรวจสอบอยู่อย่างสม่ำเสมอว่าในงานที่ตนรับผิดชอบอยู่นั้นมีส่วนงานไหนที่ยังบกพร่อง และไม่สมบูรณ์ และหาวิธีการใหม่ ๆ มาปรับใช้ในงานที่ทำอยู่ตลอดเวลา อาจจะนำวิธีการของอริยสัจ 4 เข้ามาเป็นเครื่องตรวจสอบวิธีการทำงานร่วมด้วยก็ได้ว่า งานที่ประสบความสำเร็จเพราะเหตุใด และงานที่ไม่ประสบความสำเร็จนั้นเพราะอะไร ควรปรับวิธีการในขั้นตอนใดบ้างดังนั้นวิมังสาจึงเป็นเครื่องมือสำคัญที่จะต้องถูกนำมาใช้ในการทำงานเหมือนเป็นการทบทวนแผนงานที่ทำมาในรอบปีของหน่วยงานที่ใช้กันอยู่ในปัจจุบัน

สรุป

จากการเขียนบทความเรื่อง พุทธธรรมกับการทำงานให้สำเร็จ และมีประสิทธิภาพ สรุปเนื้อหาที่นำเสนอมาได้ ดังนี้

1. แนวคิดการทำงานให้สำเร็จ และมีประสิทธิภาพ สรุปได้ว่า ทรัพยากรมนุษย์เป็นกุญแจไข

สู่ความสำเร็จการมีทรัพยากรมนุษย์ที่มีศักยภาพ คุณภาพ และจริยธรรมที่สูงจะนำไปสู่เป้าหมายที่ตั้งเอาไว้อย่างมีประสิทธิภาพด้วยการมอบหมายหน้าที่การงานให้เหมาะสมกับศักยภาพของแต่ละบุคคล ดังคำกล่าวที่ว่า จัดคนให้เหมาะสมกับงาน (Put the right man in the right job) นอกจากนี้การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ยังเป็นการเพิ่มพูนทักษะ ความรู้ความสามารถ ตลอดจนการอุทิศตัว บุคลิกภาพการปรับตัว และการคิดริเริ่มของบุคคลในองค์กร ผ่านกระบวนการของการศึกษา การฝึกอบรม และการพัฒนาด้วยแนวคิดบันได 10 ขั้นสู่ความสำเร็จในการทำงาน ได้แก่ 1) มีความสุขกับงานที่ทำ 2) มีความใส่ใจความเอาใจจริงเอาใจมุ่งมั่นสู่ความสำเร็จ 3) มีความเชื่อมั่นในตนเอง 4) มีความคิดสร้างสรรค์ 5) มีการยอมรับความหลากหลาย 6) มีความคิดบวก 7) มีระเบียบวินัย 8) มีความซื่อสัตย์ 9) มีความกล้าหาญ และ 10) มีความสามารถในการสื่อสารได้อย่างมีประสิทธิภาพ

2. หลักพุทธธรรมที่นำไปสู่ความสำเร็จ และมีประสิทธิภาพ สรุปได้ว่า นอกจากใช้แนวคิดบันได 10 ขั้นสู่ความสำเร็จในการทำงานแล้วเพื่อสร้างประสิทธิภาพในความสำเร็จของงานจะต้องนำหลักอิทธิบาท 4 มาประยุกต์ใช้ในการทำงานด้วยเพราะอิทธิบาท 4 เป็นหลักพุทธธรรมที่ถูกนำมาใช้กับการทำงานให้บรรลุถึงสำเร็จ และมีประสิทธิภาพ เป็นหลักธรรมที่มีความสัมพันธ์ต่อเนื่องกันเป็นกระบวนการ และเป็นเหตุเป็นผลเกี่ยวพันซึ่งกัน และกัน เช่น เมื่อมีฉันทะ ความยินดีความรักในงาน และมีความสุขในการทำงานไม่ทอดทิ้งงานให้เป็นภาระของคนอื่น จะทำให้เกิดวิริยะ ความเพียรความพยายามในการทำงานแม้จะยากลำบากอย่างไรก็จะอดทน และแก้ไขอย่างมีสติ เมื่อมีความเพียรเกิดขึ้น ก็เกิด จิตตะ มีความฝึกฝนความสนใจหรือเอาใจใส่ต่องานที่ตนรับผิดชอบอย่างดีที่สุด เมื่อมีใจฝึกฝนใส่ใจแล้วย่อมมีวิมังสา สอดส่อง หรือพิจารณาในสิ่งที่จะทำนั้นอย่างมีเหตุมีผลอย่างผู้มีปัญญา อิทธิบาทจึงเป็นคุณอันวิเศษที่เกี่ยวพันให้ประสบความสำเร็จในกิจหรืองานต่าง ๆ จึงชื่อว่า เป็นพื้นฐานเครื่องแห่งความสำเร็จ

องค์ความรู้ใหม่

จากการเขียนบทความเรื่อง พุทธธรรมกับการทำงานให้สำเร็จ และมีประสิทธิภาพ ได้พบองค์ความรู้ใหม่ที่ว่า อิทธิบาท 4 นอกจากเป็นหลักพุทธธรรมที่นำไปสู่ความสำเร็จของงานอย่างมีประสิทธิภาพแล้ว ยังพบว่า หลักอิทธิบาท 4 คือ ฉันทะ วิริยะ จิตตะ วิมังสา นี้เป็นหลักพุทธธรรมที่จะทำให้นักศึกษามีอายุยืน แต่ต้องบำเพ็ญตนตามหลักของอิทธิบาท คือต้องมีความพอใจที่จะมีอายุยืนและต้องการก็ต้องปฏิบัติตามคำแนะนำของแพทย์ หรือผู้รู้ในการดูแลสุขภาพของตนและหลีกเลี่ยงภาวะเสี่ยงต่าง ๆ ถ้าปฏิบัติได้เช่นนี้จะทำให้นักศึกษานั้นเจริญด้วยอายุ ดังข้อความในมหาปริณิพพานสูตรว่า “ยสฺส กสฺสจฺจ อานนฺทจตฺตารโ อธิปาทา” เป็นต้น แปลความว่า “อานนทฺ อิทธิบาท 4 บุคคลใดเจริญ ทำให้มาก ทำให้เป็นดุจยานทำให้เป็นพื้นฐานตั้งไว้ อบรม เริ่มไว้ดีแล้ว บุคคลนั้นเมื่อปรารถนา ก็พึงดำรงชีวิตอยู่ตลอดกับหรือเกินกว่ากับ”

เอกสารอ้างอิง

- จุฑามณี ตระกูลมุกดา. (2544). การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในองค์กร. กรุงเทพมหานคร. ม.ป.ท.
- ทองพันชั่ง พงษ์วารินทร์. (2564). การทำงานอย่างมีประสิทธิภาพและมีความสุข. สืบค้นเมื่อ 20 กันยายน 2564, จาก <http://www.bt-training.com>
- บริษัท จัดหางาน จ๊อบส์ ดีพี (ประเทศไทย) จำกัด. (2557). บันได 10 ขั้นสู่ความสำเร็จในการทำงาน. สืบค้นเมื่อ 20 กันยายน 2564, จาก <https://1th.me/mln7B>
- ปิ่น มุกกันต์ พ.อ. (2539). ปฏิบัติตามธรรมะประสบความสำเร็จ. สืบค้นเมื่อ 10 มีนาคม 2564, จาก https://www.matichon.co.th/prachachuen/prachachuen-scoop/news_1675437
- พระเทพดิลก (ระแบบ ฐิตญาโณ). (2548). อธิบายหลักกรรมตามหมวดจากนวกวาท. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ธรรมสภา.
- พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต). (2542). พุทธธรรม. (พิมพ์ครั้งที่ 9). กรุงเทพมหานคร: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต). (2545). ธรรมนุญชีวิต. (พิมพ์ครั้งที่ 4). กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ธรรมศึกษา.
- พระเมธีธรรมาภรณ์ (ประยูร ธรรมจิตโต). (2539). “อิทธิปาทกถา” พุทธจักร. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พุทธทาสภิกขุ. (2537). ฆราวาสธรรม. (พิมพ์ครั้งที่ 4). กรุงเทพมหานคร: สุขภาพใจ.
- ภัชลดา สุวรรณนวล และคณะ. (2564). หลักพุทธธรรมเพื่อเสริมสร้างการทำงานให้สำเร็จและมีความสุข. *วารสารมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*, 8(5), 279-291.
- มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ.ปยุตโต). (2562). พุทธธรรม ฉบับปรับขยาย. (พิมพ์ครั้งที่ 53). (ฉบับข้อมูลคอมพิวเตอร์ครั้งที่ 22, ม.เอเซียคเนย์, แทรกเสริม-เพิ่ม “ภาพรวม”)
- สุภาพร พิศาลบุตร และ ยงยุทธ์ เกษสาคร. (2545). การพัฒนาบุคลากรและการฝึกอบรม. กรุงเทพมหานคร: ห้างหุ้นส่วนจำกัด วี. เจ. ปรีณดี.
- อรุณ รักธรรม. (2537). ทฤษฎีองค์การและพฤติกรรมขององค์กร คณะรัฐประศาสนศาสตร์ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ออฟเซ็ทอรุณรักธรรม.